

Näkökulmia digitaalisaation etenemisestä sosiaali- ja terveydenhuollossa

Covid 19 -pandemia on muuttanut sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden työnkuvaa ja lisännyt digitaalisten työvälineiden käyttöä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Videopuheluiden käyttö lisääntyi kotihoidossa merkittävästi ja videopuheluiden käytön tarkoitus muuttui. Antti Talosen ym. tutkimuksen mukaan videopuheluiden käyttö tuotti kotihoidon työntekijöille ymmärryksen oman työn merkityksellisyydestä sekä videopalvelun käytön merkityksestä kotihoidon palvelujen tuottamisessa.

Eija Kivekkään ym. tekemän kyselyn mukaan kotihoidon työntekijöillä ja sosiaali- ja terveydenhuollon opiskelijoilla on myönteinen asenne hyvinvointiteknologiaa kohtaan. Työpaikoilla ei kuitenkaan ole kannustettu hyvinvointiteknologian käyttöön. Hyvinvointiteknologian arvioitiin tehostavan työtä tulevaisuudessa. Tulosten mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon työyksiköissä tulee entistä selkeämmin tukea hyvinvointiteknologian mahdollisuuksien käyttöönottoa tai kehittämistä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten osaaminen on jatkuvassa muutoksessa. Työn muuttuviin osaamistarpeisiin tulisi vastata eritasoisella koulutuksella. Ammattikorkeakoulusta valmistuvalle opiskelijalle on koulutuksessa taattava riittävät valmiudet toimia työelämässä ja selviytyä muutoksesta. Elina Rajalahden ym. tutkimuksen tulosten mukaan ammattikorkeakoulun opettajien sote-tiedonhallinnan osaaminen on eritasoista eri koulutusaloilla. Sosiaalialalla tiedonhallinnan osaamisessa oli koulutusaloista isommat erot kuin terveysalan opettajilla, joiden osaaminen oli tasaisemmin hyvää ja erittäin hyvää. Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan osaamisessa oli muilla tutkimukseen osallistuvilla aloilla isoja eroja oman koulutusalan sisällä. Sosiaali- ja terveysalalla ymmärretään tiedonhallintaan liittyvän monialaisen yhteistyön merkitys, kun taas muilla aloilla yhteistyön mahdollisuuksia ei koeta yhtä keskeiseksi.

Digitalisoituvaa toimintaympäristöä mahdollistaa esimerkiksi etätyön tekemisen ajasta ja paikasta riippumatta.

Liikkuva työ sekä eri paikoissa tehtävä työ muuttavat myös johtamista ja viestintää. Etäältä johtamisen onnistumisen edellytyksenä nähdään muun muassa hyvät viestintä- ja vuorovaikutustaidot. Mari Ristolaisen ym. tutkimustulosten mukaan etäjohtamisen viestintään ei ole luotu yhteisiä organisaatiolähtöisiä toimintatapoja. Pääosin käytössä ovat perinteiset yhteydenpitovälineet kuten puhelut, tekstiviestit ja sähköposti. Välineiden ja sovellusten saatavuudessa ja toimivuudessa on puutteita ja käytön osaaminen vaihteli. Luontevaan etäyhteydenpitoon vaikuttavat henkilöstön tunteminen ja luottamus. Säännölliset kasvotusten toteutuvat palaverit koetaan kuitenkin edelleen tärkeinä. Etäjohtamisen ja sen viestinnän onnistumiseksi tulisi luoda yhdessä organisaation etäviestintään toimintatavat ja etäjohtamisen viestinnän monipuolisten välineiden käyttämiseen tulisi tarjota riittävää tukea ja koulutusta.

Sosioteknisen lähestymistavan käyttö järjestelmäsuunnittelussa saa aikaan loppukäyttäjille paremmin sopivia järjestelmiä. Sylvie Grosjeanin ym. tutkimuksen mukaan erilaiset tekijät vaikuttavat mobiiliteknologioiden käytön hyväksyttävyyteen Parkinson tautia sairastavilla potilailla. Potilaan näkökulman huomioiminen on yhtä tärkeää kuin itse tekniikka. Tutkijoiden, klinikoiden ja suunnittelijoiden on kiinnitettävä erityistä huomiota sosiaaliseen ulottuvuuteen ja käytön kontekstiin mobiiliterveysteknologioiden suunnittelussa, jotta sovellusten sosiaalinen hyväksyttävyyden parane.

Osa digitaalisista palveluista edellyttää henkilöllisyyden todentamista. Vahva tunnistautuminen mahdollistaa henkilöllisyyden todentamisen digitaalisissa palveluissa. Tuulikki Vehkon ym. tutkimuksen mukaan lähes kaikilla työssäkäyvillä on mahdollisuus käyttää internetiä, tosin ulkomaalaistaustaisilla vähemmän. Samoin vahvan tunnistautumisen käyttömahdollisuus on yleisempää koko väestössä kuin ulkomaalaistaustaisessa väestössä. Nuorilla vahvan tunnistautumisen käyttömahdollisuus on yleisempää verrattuna vanhempiin henkilöihin ja opiskelijoilla on työssä olevia harvemmin vahvan tunnistautumisen käyttömahdollisuus. Työssäkäynti mah-

dollistaa varat laitteiden hankintaan ja käyttömaksuihin sekä usein kerryttää digiosaamista. Digitaalisia palveluita tarjottaessa tulisi kiinnittää huomiota väestöryhmiin, joissa vahvan tunnistautumisen käyttömahdollisuus on heikompaa.

Kansallisen Tieto hyvinvoinnin ja uudistuvien palvelujen tukena – Sote-tieto hyötykäyttöön 2020 -strategian tavoitteiden saavuttamista seurataan kyselyillä. Valtakunnallinen kysely hoitajille tehtiin toisen kerran vuonna 2020. Hoitajille tehdyn kyselyn tulokset esitetään kahdessa artikkelissa. Kaija Sarannon ym. artikkelin mukaan sairaanhoitajien mielestä tietojärjestelmät eivät tue työtehtäviä ja niiden käyttö vaatii pitkän perehdytyksen. Tiedonkulkuun hoitajien välillä omassa organisaatiossa oltiin tyytyväisiä. Tiedonkulussa eri organisaatioissa toimivien hoitajien välillä sekä hoitajien ja potilaiden välillä on puutteita. Kyselyn mukaan sairaanhoitajilla on hyvät tai erinomaiset taidot käyttää asiakas- ja potilastietojärjestelmiä päivittäisessä työssä. Suurin osa kyselyyn vastaajista ei ilmoittanut lisäkoulutustarpeita, mutta hoitajat toivoivat työnantajiltaan enemmän täydennyskoulutusta. Järjestelmiin liittyvinä kehittämishaasteina nousi esille yhteenvedonäkymien tuottaminen. Tietojärjestelmien käytön hyötyinä nähdään hoidon jatkuvuus, laatu ja potilasturvallisuus. Maiju Kyytösén ym. artikkelissa tuloksia tarkastellaan eri toimintaympäristöjen ja eri asiakas- ja potilastietojärjestelmien osalta. Tulokset vaihtelivat asiakas- ja potilastietojärjestelmien tuotemerkkien ja toimintaympäristöjen välillä. Samojen tuotemerkkien välillä eri

toimintaympäristöissä on myös havaittavissa eroja. Sairaanhoitajat ovat tyytyväisiä tietojärjestelmien kykyyn tukea yhteistyötä ja tiedonkulkua sairaanhoitajien kesken organisaation sisällä sekä sairaanhoitajien ja lääkärin välillä. Organisaatioiden välisessä tiedonkulussa käytetään edelleen paperia ja faksia. Tietojärjestelmien koettiin tuovan hyötyjä asiakkaiden ja potilaiden hoitoprosessille. Vastaajien mielestä asiakas- ja potilastietojärjestelmissä on enemmän työtä hankaloitavia kuin hyvin toimivia ominaisuuksia.

Tietojärjestelmien kehittämistyön lähtökohtana tulisi olla ymmärrys käyttäjien tarpeista, tehtävistä sekä toimintaympäristöstä. Suunnitteluratkaisuja tulisi arvioida käyttäjien kanssa kehittämisprosessin aikana ja käyttöönoton jälkeen. Susanna Martikaisen ym. artikkelissa esitetään keväällä 2019 kerätyn sosiaalialan ammattilaisille suunnatun kyselyn tuloksia. Artikkelin mukaan sosiaalialan ammattilaiset ovat halukkaita osallistumaan tietojärjestelmien kehittämistyöhön, tosin suurin osa ei ollut kehittämistyöhön osallistunut. Sosiaalialan ammattilaiset eivät ole tyytyväisiä mahdollisuuksiin ja tapoihin osallistua käyttämiensä järjestelmien kehittämiseen. Järjestelmätoimittajien ja käyttäjien väliltä puuttuvat sopivat toimintatavat. Sosiaalialan ammattilaisten näkökulma on huomioitava vahvemmin järjestelmäkehityksessä, jotta tietojärjestelmät saadaan onnistuneesti tukemaan sote-yhteistyötä tulevaisuudessa.

Kristiina Häyrinen
päätoimittaja